

Berachot Sources 20

רמב"ם הלכות ביכורים פרק ו הלכה יג

עיסה שלשה תחלה לעשותה מעשה חמה והשלימה לעשותה פת, או שהתחיל בה לאפות פת והשלימה לעשות מעשה חמה, וכן קלי שלשו לאפותו פת חייבין בחלה.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קסח סעיף יג

(ח' יג') כה"ג אפילו דבר (טו) שביליתו (פירוש לישת הקמח במים) עבה, כג' כו' מו' (ח) אם בשלה או טגנה (טו) אין מברך עליה המוציא, אפילו שיש עליה לא מז' כא' (ע) תוריתא כח' דנהמא <ט> לב (עא) ואפילו מח' כב' נתחייבה כט' בחלה, דברכת המוציא אינו הולך אלא אחר (עב) שעת אפייה; (ט) לג מט' (עג) ויש חולקין ואומרים דכל שתחילת העיסה עבה, * אפילו ריככה אח"כ במים ועשאה סופגנין (פירוש עיסה שלשוה ועשאהו כמין ספוג) ובשלה במים או טגנה בשמן, מברך עליהם המוציא (כז) <ז' ד' כז' נ' * (ע) ונהגו ל' (ע) להקל), * (ע) וירא שמים יצא ידי שניהם, (עז) ולא יאכל אלא ע"י לה שיברך נא' על לחם אחר תחלה. הגה: וכל זה לא מיירי <ח' אלא בדאית ב' לו נב' (עח) לאחר אפיה כד' (עט) תואר לחם (לשון הטור והפוסקים), אבל אי לית ביה תואר לחם כגון לאקשיין שקורין ורומזליין, לכ"ע אין מברכין עליהם המוציא ולא ג' ברכות, דלא מיקרי לחם; אבל לז' נג' (פ) פשטיד"א לא' וקרעפלי"ך (פ) מקרי תואר לחם (מרדכי פרק כל שעה) <ט> ואין לאכלם אלא אם כן בירך על שאר הפת תחלה. כח"ג * (פב) וכל זה לא מיירי אלא בעיסה שאין בה שמן ודבש וכיוצא בו, אלא שמתוגן בהן, כג' אבל אם ל"ח נ"ז נילוש בהן כבר נתבאר דינו אצל פת הבאה בכיסנין.

משנה ברורה סימן קסח ס"ק עו

(עו) וירא שמים יצא וכו' - היינו [עב] אפילו בשהיה דעתו בשעת בלילה לבשל ולטגן:

תוספות הרא"ש מסכת ברכות דף לח עמוד א

כלמודין פטורה. ואף על פי שהיתה עיסה כיון שאינה מתוקנת כהלכתה ואינה עשויה ללחם אינה חייבת בחלה אבל כעכין חייבת כיון דמתוקנת כהלכתה אתי לאחלופי בעיסה אחרת

מהרש"א [חדושי הלכות] מסכת ברכות דף לז עמוד ב

תוס' בד"ה לחם העשוי כו' קשה דהא כו' שתחלתו עיסה כו' עכ"ל והאי נמי תחלתו עיסה הוא [לפי פירש"י] אלא דצריך לפרש דהעשוי לכותח תחלתו סופגנין הוא וק"ל:

רבינו יונה מסכת ברכות דף כו עמוד ב

לחם העשוי לכותח פטור פי' אחר שלשין את העיסה מניחים אותה לשמש עד שנאפית שם ואח"כ עושין ממנה מוריים עם שאר דברים ע"י שמחרכין אותו או מערבין אותו כמות שהוא ולפיכך פטור מן החלה מפני שנאפית לשמש אבל כשעשאה כעבין כלומר ככרות גדולות חייבת וא"ת כיון שנאפית לחמה אמאי חייבת והא אמרי' בפסחים (דף לז א) הדובשנין והאסקריטון והסופגנין פטורין מן החלה ואמרי' עלה רשב"ל סבר כמעשה חמה הוּוּ ופטורין וי"ל דכי אמרי' דמעשה חמה פטור זהו כשנאפה בחמה ועשאו כמו שדרך לעשות מה שאופין לחמה אבל כשעשאו כעבין כשאר פת דעלמא הנאפה בתנור לא דינין ליה כמעשה חמה וחייב ורבינו יעקב ז"ל אומר שיש לחלק בין דבר שביליתו עבה לדבר שביליתו רכה שדבר שביליתו רכה פטור מן החלה והוא שלא נאפה בתנור אח"כ אבל דבר שביליתו עבה חייב בחלה ואף ע"פ שלא נאפית בתנור כשאר פת אפ"ה חייב כיון שנעשית הבלילה עבה מתחלה. ומביא ראייה מדאמרינן במס' חלה (פ"א מ"ה) תחלתה עיסה וסופה סופגנין תחלתה סופגנין וסופה עיסה חייבת עד שתהא תחלתה וסופה סופגנין [תחלתה עיסה] כלומר אם גלגל אותה מתחלה עבה כמו שאר עיסות ולבסוף אפה אותה באילפס בשמן או בשאר משקין כעין אפיות הסופגנין [ותחלתה סופגנין] שביליתן רכה וחלולין כעין הספוג וסופה עיסה שנאפית בתנור כשאר עיסות חייבת שבאחת מהן מתחייבת בחלה וה"ה אם אפאה באילפס שחייבת והוא שאפאה בלא שום משקה אבל אם אפאה במשקה פטור דהוה ליה תחלתה סופגנין וסופה סופגנין ופטור והכי משמע בירושל' (בפ"ק דחלה סוף הל' ג) דגרסי' התם אמר רשב"ל כל שהאור עובר תחתיה אינו חייב בחלה ואין מברכין עליה המוציא א"ר יוחנן ובלבד ע"י משקה אבל כשתחלתה סופגנין שביליתו רכה וסופה סופגנין שנאפית באילפס ע"י משקין כמו הסופגנין פטורה וכי אמרי' דמעשה חמה פטור זהו כשביליתו רכה ונאפה בחמה דה"ל תחלתה וסופה סופגנין ולפיכך פטור אבל כשביליתו עבה מתחלה חייבת ואף על פי שנאפית בחמה והכא מש"ה אמרי' שאם עשאה כעבין חייבת מפני שהיתה בלילתה עבה. וא"ת אפילו כשלא עשאה כעבין אמאי פטור שהרי היתה בלילתה עבה מתחלה י"ל שאע"פ שביליתו עבה כיון שלא נעשית לדעת אכילה אלא לחרך אותה באור ולעשות ממנו כותח לפיכך פטורה דהכי אמרי' בעיסת הכלבים שאם

אין הרועים אוכלין אותה פטורה מן החלה אף על פי שבלילתה עבה כיון שלא נעשית לאכילת בני אדם פטור ה"נ כיון שלא נעשית לאכילת דרך פת פטורה:

רבינו יונה מסכת ברכות דף כז עמוד א

ומזה הטעם יש להתיר חוטי הבצק שנקראין בלשון (המשנה) אטרי"ה ובלעז וירמזיליו"ש ובערבי אטרי' שאף ע"פ שבלילתן עבה מתחלה פטורין מן החלה ואין מברכין עליהם המוציא כיון שלא לשו אותה מתחלה אלא לבשל אותן ולא לעשות מהם דרך פת כלל וכן כל כיוצא בזה אבל כשעשאה כעבין אף על פי שלא נעשית לאכילה חייבת מפני שכיון שעשאה כשאר פת דעלמא יש לחוש מפני מראית העין שהרואה יחשוב שלאכילה נעשית ויבא להתיר ג"כ שאר פת הנעשה לאכילה בלא חלה והכי אמרי' בגמ' (דף לז ב) מעשיה מוכיחין עליה עשאה כעבין חייבת כלמודים פטורין ופירוש כלמודים פתין ארוכין ומש"ה פטורה דכיון ששינה בה ליכא למיחש מפני מראית העין. ור' יצחק הזקן ז"ל אמר שכל דבר שפטור מן החלה פטור מהמוציא ושלש ברכות. ונראה למורי הרב נר"ו שיש להעמיד חילוק הדבר בענין זה שאם היתה בלילתו עבה מתחלה ואח"כ רככו אותו ע"י משקין חייב בחלה שכיון שכבר היתה הבלילה עבה באותה שעה נתחייב בחלה שחיוב החלה תלוי בגלגול אבל אין מברכין עליו המוציא שברכת המוציא תלויה בלחם וזה כיון שנתבטל מתורת לחם אין מברכין עליו המוציא ולא ג' ברכות וכבר הארכתי בזה בפסחים ת"ל:

חדושי הרשב"א מסכת ברכות דף לח עמוד א

עשאה כעבין חייבת בחלה כלמודים פטורה מן החלה, ואף ע"ג דגלגול קובע לחלה התם בשגלגלה אדעתא דפת הא לאו הכי פטורה, ואפילו גלגלה אדעתא למיעבדא כעבין ונמלך ועבדה כלמודים חייבת בחלה שכבר נתחייבה בה משעת גלגול.

שיטה מקובצת מסכת ברכות דף לז עמוד ב

ואיכא דאמרי לחם העשוי לכותח. פירוש לחם העשוי ליתן במורייס ואמרינן בסמוך לחם האפוי לכותח פטור מן החלה. שאף על פי שיש בו גלגול ועיסה מתחייבת משעת גלגול כיון שהוא נעשה על דעת שלא לאכול ממנו פטור מן החלה. ודרכן היה לשנות צורת אותו לחם שעושין לכותח ומשום הכי אמרינן דאם עשאה כעבין חייבת כלומר דאם עשאה כצורת עוגות דמוכח דעל דעת אכילה נמי עשאה מתחלה חייבת. כלימודין פירוש פתין ארוכין פטורה דחזותן מוכיח עליהם שהם מיוחדים לכותח. ויש מפרשין עשאה כמתלמד שאינו קפיד בלישתה ובקיטופה:

בית הבחירה למאירי מסכת ברכות דף לז עמוד ב

ולחם העשוי לכותח הואיל ואינו עשוי לאכילת עיקר אלא על ידי טפילת הכותח אינו בדין חלה ואם נמלך לאכלו מברך המוציא וג' ברכות ומ"מ לא נפטר מן החלה אא"כ נעשה בהיכר כגון שעשאו כלמודים ר"ל כעין עמודים ארוכים ודקים אבל עשאן כעבין ר"ל עגולים ועשויים בלא שנוי חייב שצורתם מוכחת שלשם לחם נעשה ויש מפרשים בלחם העשוי לכותח שהוא אפוי בחמה ומה שאמר אח"כ שאם עשאו כעבין חייבת מפני שהוא נמלך עליהם בכך לאכילה ואופה אותה בחיוב ואפי' יאפה אותה בחמה מ"מ כבר גלגלה על דעת פת וכל שגלגלה על דעת לאפותה בחיוב אף על פי שאפאו במקום פטור כגון בחמה וכיוצא בה חייבת

ט"ז יורה דעה סימן שכט ס"ק ו

(ו) לחם העשוי לכותח. כבר נתבאר בסמוך הטעם דכל שהוא כעבין יש בו חשש שמא ימלך לאפות ממנו כשיעור חלה והאי חיוב פשוט הוא דחייב לברך עליה ככל סתם חיוב בגמרא וכמ"ש בסמוך:

ר"ש מסכת חלה פרק א משנה ה

ומיהו נראה דעיסה גמורה נמי פטור כדמוכח בפ' כיצד מברכין (דף לז ב) דתני ר' חייא לחם העשוי לכותח פטור מחלה ופריך והתניא חייב ומשני התם כדתני טעמא רי"א מעשיה מוכיחין עליה עשאה כעבין חייבת כלמודין פטורה ופירש שם בקונטרס עשוי לכותח שנאפה בחמה כעבין ערוכה ומקוטפת כגלוסקאות נאות גלי אדעת' דללחם עשויה כלימודין כנסרין בעלמא שלא הקפיד על עריכתו ודומה לו במ"ק (דף יב א) עושין לו למודין לוחות לבור של יין לכסותו אלמא אף ע"ג דמשעת גלגול קאתי חיוב חלה כיון דגלגל אדעתא לאפות בחמה מפטרה דסופו לבטל מתורת לחם מדמחלק בין למודין לכעבין משום דכעבין מחלפין בשאר עיסה שאינה עשויה לכותח אבל למודין מעשי' מוכיחין עליה ולא אתי לאיחלופי ועוד דבעשאה כעבין הוא דאיכא למיגזר שמא מימלך כדאמר בירושל' אבל לענין למודין לאו אורחי' למימלך ובעבין נמי לא מחייבי אלא היכא דשקיל מינה חררה קטנה ואפי' לש ואכל דאסר בלא חלה דלמא מימלך אכולה עיסה

אבל היכא דנעשה לכותח פטורה והכי איתא בירושלמי (הל"ז) עיסת כותח חייבת בחלה שמא תימלך לעשותה חררה לבנה ועל כורחך כדי שלא תיקשי ההיא דברכות צ"ל כדפרישית דשקלה פורתא ואופה באור דחיישי' שמא תימלך ליקח כשיעור ומתני' דתחלת' עיסה וסופה סופגנין היינו בנמלך כדפרשי' במתני' אבל תחלתה עיסה לעשות סופגנין פטורה ואמרי' נמי חדא איתתא שאלה לר' מנא כגון דאנא בעינא מיעבדה איצוות איטרי [דינסבנה תהא] פטורה מן החלה א"ל אסור שמא תימלך לעשות עיסה דאצוות היא עיסה עריסותיכם תרגום אצוותיכון וההיא איתתא לשה עיסתה לעשותה איטרי והוא כעין סופגנין ואסקריטין דפטורים ואיבעיא ליה באותו מקצת שרגילה לקחת לאפות שלא כדרך איטרי אי יכולה לאכלה בלא חלה דלית ביה כשיעור ואסר לה שמא תימלך על כולה או על כדי חיוב חלה ועיסה העשויה לכותח נמי אם לוקח ממנה עוגה קטנה לאפות באור היתה כולה מתחייב משום גזירה זו דשמא תימלך על כולה א"ר מנא צריכין אנן מכרזין אילין דעבדין עביצין ואינון עבדין ליה פחות מכשיעור ואינהו סברי שהיא פטורה והיא חייבת והיא מטעם גזירה כדפרשי' ודוקא היכא דאפיה מינה קצת דגזירה משום ההיא פורתא שמא תימלך על כולה אבל אי שביק כולה פטורה ורב פליג התם דאמר עיסת כותח חייבת בחלה א"ר בון שמא תימלך לעשותה חררה לבנה משמע דאפי' לא שקלה מינה כלל חייבת גזירה שמא תימלך והגמרא שלנו לית ליה דרב דפטרי' עיסת כותח ולא חיישי' שמא תימלך אי נמי רב איירי בשעשאה כעבין דזה שייך לחייב משום גזירה שמא תימלך

משנה ברורה סימן קסח ס"ק עה

(עה) להקל - כתב המ"א דזה דוקא בלא אכל כדי שביעה דחיוב בהמ"ז שלו הוא רק מדרבנן לכך נקטינן כדעה הראשונה להקל [עא] אבל באכל כדי שביעה דחיוב בהמ"ז הוא מדאורייתא צריך לברך בהמ"ז מספק וכן משמע מהגר"א אך כ"ז בשעה שלש ועשה בלילתו עבה היה דעתו לאפות פת אלא שאח"כ נמלך ועשה אותה סופגנין אבל כשהיה דעתו מתחלה לבשל ולטגן אותה אפילו אכל כדי שביעה אין מברך עליה בהמ"ז רק ברכה אחת מעין ג':